

Kulturdepartementet

Postboks 8030 Dep
0030 OSLO

Deres ref.:

Vår ref.:

14/375 - 36 / DGI

Dato:

18.12.2014

De nasjonale språksamlingene – løsningsforslag og konsekvenser

Språkrådet legger her fram noen vurderinger av hvilke økonomiske og administrative konsekvenser det får at Universitetet i Oslo har vedtatt å avvikle språksamlingene ved universitetet. Dette er ei oppfølging av brev og notat om norsk ordbokpolitikk fra Språkrådet til Kulturdepartementet 3. mars 2014 og tilleggsbrev med løsningsforslag for stedsnavnsamlingene og navnegransking 10. april 2014. Vi vil også gjøre departementet oppmerksomt på de direkte konsekvensene avviklinga av språksamlingene har for deler av vår egen virksomhet.

Vi har brukt fagrådet for normering og språkobservasjon i Språkrådet til å komme med råd om hvordan et dokumentasjonsmiljø for språk som Norge har ansvar for, bør se ut. Vi legger ved uttalelsen «Om de vitenskapelige språksamlingene og behov for dokumentasjon for de språk som Norge har ansvar for», som fagrådet vedtok enstemmig 24. november. Uttalelsen er dermed forankret i ulike deler av det språkfaglige miljøet i Norge.

Vi kommenterer innholdet i uttalelsen fra fagrådet også i lys av brevet og notatet om Norsk Ordbok og språksamlingene fra Nynorsk kultursentrum 27. november 2014. Vi er kjent med at det foregår sonderinger om overtakelse av språksamlingene mellom Universitetet i Oslo og ulike institusjoner, men kjenner så langt ikke til det nærmere innholdet i disse. Vi ser at notatet fra Nynorsk kultursentrum skisserer ei løsning for språksamlingene som i hovedsak er i tråd med anbefalingene våre fra mars og april.

Vi sendte brevet «Avklaring av framtida for Bokmålsordboka og Nynorskordboka» til Institutt for lingvistiske og nordiske studier (ILN) ved Universitetet i Oslo (UiO) 30. oktober 2014 (med kopi til Kulturdepartementet). Vi hadde etter dette et møte med ledelsen ved ILN 14. november, og legger ved et referat ILN har godkjent.

Flere uavklarte spørsmål om språksamlingene

Når vi ser på de ulike samlingsspørsmåla vi drøftet i brevet og notatet 3. mars og i brevet 10. april, har noen spørsmål fått svar eller ser ut til å gå mot løsninger, mens andre spørsmål fortsatt står åpne. Vi oppsummerer dem slik:

- Det Norske Akademis store ordbok (NAOB) har fått midler til å kunne arbeide videre med verket på en god måte, i tråd med våre anbefalinger.
- Norsk Ordbok har hatt ei kritisk utvikling i 2014. Likevel foreligger det nå et løsningsforslag med mulige mottakere for prosjektet, og det som skisseres for Norsk Ordbok i notatet fra Nynorsk kultursentrum 27. november, er i hovedsak i samsvar med våre anbefalinger.
- Bokmålsordboka, Nynorskordboka og Norsk ordbank er ressurser som UiO og Språkrådet eier sammen. Også disse vil utvikles ved UiO, og for Språkrådet er det særlig kritisk med ei avklaring av framtida for dem. På møtet med ILN kom spørsmålet om Språkrådet vil kunne ta over hele det leksikografiske arbeidet med Bokmålsordboka, Nynorskordboka og Norsk ordbank opp, og Språkrådet vil være villig ta på seg ei slik oppgave.
- Det er også særlig kritisk at det kommer løsninger for stedsnavnsamlingene. Dette gjelder både for stedsnavntjenestene og forvaltninga av stedsnavnloven, og for forvaltninga av tilskuddsordninga for innsamling og registrering av stedsnavn, som Språkrådet har fått i oppdrag å etablere.
- Forslaget om et dokumentasjonssenter og mulige varianter av et slikt senter, som Språkrådet lanserte i notatet fra mars, kjenner vi igjen som mulig løsning i notatet fra Nynorsk kultursentrum.
- Arbeidet med bokmålsleksikografi generelt og et stort vitenskapelig ordbokverk for bokmål spesielt (som BRO-prosjektet) er fortsatt uavklart.
- Det framtidige dokumentasjonsarbeidet som må gjøres for norsk tegnspråk, romani og romanes, er ikke omtalt i notatet fra Nynorsk kultursentrum, men er med i uttalelsen fra fagrådet vårt.

Vi kommenterer ikke arbeidet med NAOB videre nedafor, da spørsmålet synes avklart så langt det rekker.

Løsning for Norsk Ordbok og overordnet løsning for språksamlingene

Nynorsk kultursentrum har lagt fram et gjennomarbeidet forslag til fullføring, fulldigitalisering og videre arbeid med Norsk Ordbok enten ved Universitetet i Bergen eller Høgskolen i Volda. Begge disse løsningene er i samsvar med Språkrådets anbefaling fra brevet og notatet i mars om at arbeidet med språksamlingene bør holdes samlet i et senter og primært med fortsatt tilknytning til universitets- og høgskolesektoren.

Når det gjelder vurderinger av hvordan et dokumentasjonsmiljø for språk som Norge har ansvar for, bør se ut, viser vi til uttalelsen fra fagrådet for normering og språkobservasjon. Den samsvarer med det Språkrådet anbefalte i notatet 3. mars og brevet 10. april. I det store og det hele peker også notatet fra Nynorsk kultursentrum på de samme behova. Når det likevel er noe ulike vurderinger av hvor mange stillinger som trengs på ulike fagområder, vil vi framheve at fagrådet understreker at det det foreslår, «ikke [er] en minimumsløsning som svar på den nåværende resurskrisen for språksamlingene, men en løsning basert på grunnlagsdokumentene fra Vogt-komiteens arbeid og den senere stortingsbehandlingen, samt språksamlingenes funksjon, utvikling og virksomhet i tiden etter administrativ tilordning til Universitetet i Oslo i 1972». I fagrådets uttalelse er det

dessuten lagt til grunn at et nytt dokumentasjonssenter også skal arbeide med andre språk Norge har et særlig ansvar for; slike vurderinger er ikke med i notatet fra Nynorsk kultursentrum.

Løsning for Bokmålsordboka, Nynorskordboka og Norsk ordbank

Temaet for møtet mellom Institutt for lingvistiske og nordiske studier og Språkrådet 14. november var avklaring av framtida for Bokmålsordboka og Nynorskordboka. I dag eier Språkrådet og UiO disse rettskrivingsordbøkene og Norsk ordbank¹ sammen. Dette er produkt som er svært viktige for at Språkrådet kan utføre oppdraget sitt med å formidle hva som er gjeldende rettskriving og korrekt språkbruk, og det er flere titalls millioner søk i Bokmålsordboka og Nynorskordboka i året. Siden ILN har sagt ifra seg ansvaret for de norske språksamlingene og har en stillingsplan som slår fast at det ikke vil komme nye stillinger til leksikografi de nærmeste åra, stilte vi i brevet 30. oktober disse spørsmåla:

- *Kor lenge vil UiO kunna bidra til at nettutgåvene av Bokmålsordboka og Nynorskordboka er tilgjengelege for brukarane?*
- *I kva grad vil innhaldet i ordbøkene kunna bli oppdatert?*

ILN kunne bekrefte at også arbeidet med disse ressursene vil avvikles ved Universitetet i Oslo, og at ILN på si side derfor ikke vil sette i gang nye prosjekter for å oppdatere ordbøkene. En administrativ konsekvens av dette er at Språkrådet blir stående aleine med ansvaret for nye tiltak med utvikling og faglig vedlikehold av Bokmålsordboka, Nynorskordboka og Norsk ordbank. Som vi skreiv i marsnotatet vårt, har Språkrådet i flere år stått for det meste av finansieringa av slike tiltak, fordi arbeidet i en lengre periode har vært nedprioritert ved universitetet. I foreløpig budsjett for 2015 har vi skissert å bruke et årsverk til vidare oppgradering av Bokmålsordboka og om lag 550 000 kroner til utvikling av en nettversjon for ordbøkene med responsivt design (som tilpasser seg ulike skjermtypar) og en egen nedlastbar applikasjon. Dette er helt nødvendig arbeid for å holde ordbøkene ved like og i aktuelle format, og Språkrådet har de siste åra måttet prioritere slike ordbokoppgaver, til dels på bekostning av andre potensielle språkpolitiske tiltak.

Som fagrådet vårt skriver i uttalelsen, er behovet for et fungerende samlingsmiljø akutt for at Språkrådet skal utføre oppgavene sine. Både i fagrådsuttalelsen og i notatet fra Nynorsk kultursentrum understrekes verdien av ei samordnet IKT-løsning for språksamlingene. Vi stiller oss bak disse vurderingene, og mener det er naturleg at de tekniske løsningene for standardordbøkene og ordbanken knyttes til de tekniske løsningene for språksamlingene ellers.

På møtet med Institutt for lingvistiske og nordiske studier presenterte ILN-ledelsen tanken om at Språkrådet overtar redigeringa av det leksikografiske innholdet i Nynorskordboka, Bokmålsordboka og Norsk ordbank. Språkrådet er åpen for ei slik løsning, som vi også sjøl vurderer som bedre enn andre alternativ. Dette er til dels et spørsmål av praktisk art. Dersom språksamlingene og arbeidet med dem flyttes til en annen kant av landet, vil det praktiske redigeringsamarbeidet bli mer komplisert. Siden det heller ikke er snakk om mange stillinger, har vi av erfaring sett at ansvarsdelinga mellom institusjoner gjør at det kan oppstå odde stillingsbrøker og mangel på kontinuitet og forutsigbarhet i arbeidet.

---

¹ *Norsk ordbank* er en elektronisk database over ordtilfanget i fullform (alle bøyingsmønster) i nynorsk og bokmål, som oppdateres i tråd med offisiell rettskriving.

Bokmålsordboka, Nynorskordboka og Norsk ordbank må likevel kunne knyttes til den tekniske infrastrukturen for språksamlingene elles, slik det er nærmere utdypet i uttalelsen fra fagrådet. Det vil nok være mulig å splitte disse ressursene, men det vil være ei vesentlig dyrere løsning; både ei eventuell oppsplitting og videre separat drift vil være ressurskrevende. Vi forutsetter at Bokmålsordboka og Nynorskordboka, og med det bokmålsdelen og nynorskdelen av Norsk ordbank, holdes samlet. Som vi skreiv i marsnotatet, er ordbøkene utviklet og drevet parallelt, og for Språkrådet er det avgjørende at de fortsatt holdes samlet. Ei tilknytning til den tekniske infrastrukturen for samlingene bør kunne være uproblematisk sjøl om samlingene fysisk skulle finne seg i en annen by. Den administrative konsekvensen av dette vil være at de tekniske løsningene blir drevet ved en annen institusjon, men denne delen av samarbeidet med UiO er i dag uproblematisk og bør kunne være det også i samarbeidet med en annen institusjon.

I notatet fra Nynorsk kultursentrum anslås det at 0,5–1 årsverk for hver av ordbøkene vil være «nok til å utføre jamleg oppdatering og revisjon». Både dette notatet og vårt marsnotat peker imidlertid på et etterslep i innholdsrevisjonen av ordbøkene, og vi mener derfor at ett årsverk til arbeidet med hver av ordbøkene er et minstemål for oppdateringsarbeidet, men neppe for revisjonsarbeid. Til sammen to årsverk vil likevel være nok til å sikre kontinuitet og forutsigbarhet i arbeidet. Slik kan ordbøkene utvides med nyord, betydningsoppføringer og brukseksempler fortløpende, samtidig som det kan arbeides langsiktig med planer for gjennomgripende revisjoner. For å gjennomføre en grundig innholdsrevisjon av ordbøkene trengs det derimot en større innsats over en begrenset periode.

Dersom Språkrådet får hele ansvaret for redigering av standardordbøkene, vil det som oppdrag være ei ny oppgave for Språkrådet, siden ansvarsfordelinga med universitetet tidligere har fungert slik at UiO har stått for det meste av det leksikografiske innholdet.² En konsekvens av å utvide oppdraget til Språkrådet ville være at vi må styrke den leksikografiske kompetansen ytterligere, for eksempel med utlysning av to redaktørstillinger. Språkrådet ønsker uansett at den som får oppdraget med å redigere Bokmålsordboka, Nynorskordboka og Norsk ordbank, får dette oppdraget eksplisitt, slik at drifta av disse rettskrivingsressursene trygges.

Uavhengig av om det blir ei helhetlig løsning for språksamlingene, mener Språkrådet standardordbøkene Nynorskordboka og Bokmålsordboka og ordbanken må kunne bruke materiale fra andre leksikografiske prosjekt som i hovedsak er finansiert av det offentlige.

Løsning for navnesamlingene

---

² I marsnotatet omtalte vi de følgende prioriteringene for arbeidet med standardordbøkene:

- 1 *Innholdet i ordbøkene må alltid være i samsvar med rettskrivningen, vedtak Språkrådet ellers gjør (som vedtak om ordklasser), og i størst mulig grad med rådgivende føringer for god språkbruk.*
- 2 *Ordbøkene skal være allment tilgjengelige og snarest mulig i aktuelle format (som applikasjon for mobiltelefon, nettbrett osv.).*
- 3 *Når det er mulighet til det, skal ordbøkene utvides med nyord, betydningsoppføringer og brukseksempler.*
- 4 *I jevne intervaller bør definisjoner og liknende revideres.*

I samarbeidet med ILN har Språkrådet i praksis særlig hatt ansvar for det som gjelder rettskrivinga, i det seinere også for det som gjelder aktuelle format.

Som fagrådet vårt skriver i uttalelsen sin, er også videre drift av stedsnavnsamlingene et akutt behov. Vi viser til brev fra Kartverket til Kulturdepartementet 20. mars 2014 og brev fra Klagenemnda for stedsnavnsaker til dekanen ved Det humanistiske fakultet ved UiO 16. januar i år. Forvaltninga av stedsnavnloven i stedsnavntjenestene, Klagenemnda for stedsnavnsaker og Kartverket er avhengig av oppdatert forskning og ei solid faglig rådgiving. Ordninga med stedsnavntjenestene har vært basert på at det finnes fagpersoner i universitets- og høyskolesektoren som kan være navnekonsulenter. Avviklinga av stedsnavnsamlingene får dermed direkte konsekvenser for forvaltninga av lovverket.

Avviklinga av stedsnavnsamlingene ved UiO kan også få administrative konsekvenser for Språkrådets forvaltning av den nye tilskuddsordninga for innsamling og registrering av stedsnavn. Når avviklingsplanene ved UiO også innebærer at Institutt for lingvistiske og nordiske studier ikke vil samarbeide om samlingsprosjekter i avviklingsperioden, får det direkte følger for Språkrådets planer om å knytte registrering og formidling av stedsnavn til eksisterende samlinger, slik det også var forutsatt i oppdraget fra departementet.

I brevet vårt fra 10. april mente vi at fire årsverk til navnegransking ville være et minstemål for hva som trengs for videreføring av faget. I notatet fra Nynorsk kultursentrum er det skissert to stillinger til navnegransking. Faget vil nok så vidt kunne videreføres også med to stillinger, men sjøl fire stillinger til navnegransking vil være vesentlig færre enn i nabolanda våre (jamfør talla i notatet fra Nynorsk kultursentrum), og altså vesentlig færre stillinger enn tidligere.

Løsning for et stort vitenskapelig ordbokverk for bokmål

Her viser vi først og fremst til det vi skreiv i marsnotatet vårt. Vi er urolige for hva som nå skjer med planene for et stort vitenskapelig ordbokverk for bokmål, og vi vil følge opp dette spørsmålet videre.

Løsning for andre språk enn norsk

I marsnotatet vårt anbefaler vi at et dokumentasjonssenter for språk også arbeider med andre språk Norge har et særlig ansvar for. Dette er også omtalt i uttalelsen fra fagrådet vårt, men er ikke med i notatet fra Nynorsk kultursentrum. Det er avgjørende at det også blir arbeidet med språklig dokumentasjon av de andre språka Norge har ansvar for – samiske språk, kvensk, romani, romanes og norsk tegnspråk.

Videre arbeid og kontakt

Språkrådet vil følge arbeidet med løsning for språksamlingene også i tida framover. Vi deltar også gjerne på møter om spørsmåla vi har nevnt, når det er nødvendig.

Vennlig hilsen

Åse Lill Kimestad
styrenestleder

Arnfinn Muruvik Vonen
direktør

Mottakerliste
Kulturdepartementet

Postboks 8030 Dep

0030

OSLO

Vedlegg:

Uttalelse om
språksamlingene fra fagrådet
for normering og
språkobservasjon

26176

18.12.2014

Referat frå møte mellom ILN
og Språkrådet 14.11.14

26177

18.12.2014

Brevet er elektronisk godkjent og sendes uten underskrifter.